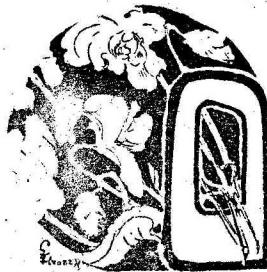

* ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΩΝ *

Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΑΡΘΑΣ

ΤΕΡΑΤΟΔΕΣΤΕΡΟΣ ψεύστης τοῦ κόσμου είναι δ «Αρχιτέκτων Μάρθας» τοῦ κ. Νιοβέσνα. Κάμνει τοὺς ἄλλους ἐντυπωχεῖς δι' ἡπάτης. Τους κυρίει τὰ δυστυχήματά των διὰ νὴ εἰναις εὐτυχεῖς. Μὲ ἔνα ἔγκλημα προβλεπόμενον ἀπὸ τὸν δεκάλογον τοῦ Μωϋσέως, μὲ τὸ ψεῦδες, κάμνει τὸ μεγαλείτερον εὐεργέτημα, δημιουργεῖ τὴν εὐτυχίαν πολλῶν ἀνθρώπων. Ἐκστρατεύει κατὰ τῶν μαύρων εἰδήσεων, αἱ δοσὶαι ἔρχονται ἀπὸ μυκράν μὲ φοβερὰ πτερά κατὰ τῶν προσφιλῶν του καὶ τὰς φονεύει εἰς τὸν δρόμον. Ἐχει τὴν τραχικὴν ματαιότητα τοῦ Δόν-Κιγώτη καὶ τὸν μέγχυν ἀλτρουϊσμὸν τοῦ Δόν-Κιγώτη, τὸν δποίον ὅμηνον ὁ Τουργένιεφ. Ψεύδολογεῖ ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας. Μὲ ἔνα ψεῦδος του εὐτυχεῖ ἔνας ἀνθρώπος. Μὲ δύο ψεύδη του πλέει εἰς εὐδαιμονίαν μίαν οἰκογένεια. Μὲ ἄλλα τόσα ψεύδη του ἡμπορεῖ νὴ εὐτυχῆστη ἔνας λχός . . . Εἶναι κατάσκυπτος εὐτυχίας, ἐπάγγελμα τὸ δποίον δὲν ἔχουν οὔτε οἱ θεοί. Καὶ εἰς τὸ τέλος κάμνει ἔνα πράγμα διὰ τὸ δποίον θὲ φραζέουν βέβαια ὅλοι οἱ θηητοί. Διὰ νὴ μὴ μάθῃ, νὴ εὐτυχήῃ, νὴ ωραία καὶ προσφιλής γυναικά του τὰ δύο φοβερὰ δυστυχήματα ποὺ ἔπεσκαν κατὰ τῆς κεφαλῆς της, τὴν πέρνει εἰς τὴν θάλασσαν μὲ ἔνα κόπτερο ἐν ὅρφῳ φοβερᾷς τρικυμίας, ἀνύποπτον, καὶ τὴν πνίγει. Ἡ γυναικά του ἀπέθηκεν εὐτυχής

· Υπάρχει τοιοῦτον ψεύτης εἰς τὴν ζωήν; · Υπάρχει τοιοῦτος κακούργος εἰς τὴν ζωήν; · Οχι. · Άλλ· αὐτὸ μῆς ἐνδικάφει πολὺ ὄλιγον, δταν πρόκειται νὴ κρίνωμεν ἔνα ἀνθρώπον δημιουργημένον ἀπὸ συγγροφέων. · Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας εἰς κάποιον διάλογον λέγει μίαν ἀλήθειαν φεῦ! πολὺ γνωστήν: «Η εὐτυχία δὲν τρέχει

στοὺς δρόμους . . . ». Εἰσθε σύμφωνοι βέβαια. · Εὰν λοιπὸν νὴ εὐτυχία είναι θεῖον ἀπόκτημα, ἐξὸν ὅλαι αἱ γενεκὶ τῆς γῆς τὴν κυνηγοῦν ματκίως καὶ πεθκίνουν χωρὶς νὰ τὴν εύθουν, ἐπεται δτι δὲν ἀρχιτέκτων Μάρθας δὲν είναι περιττός, οὔτε τερατώδης, οὔτε ἡπίθυνος. · Ο ἀνθρώπος οὗτος προσπαθεῖ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν εὐτυχίαν. Μὲ λωποδυτικὸν ἀντικλεῖδι ἀνοίγει μίαν θύραν τοῦ οὔρχουν καὶ κάνεται ὄλιγον κυανοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν προσφιλῶν του ἀνθρώπων. Εἶναι ἔνας Προμηθεύς. Ποίος δὲν ἡθελε αὐτὸν τὸν γόντρα ψεύτην εἰς τὸ πλευρόν του; · Ο Μωϋσῆς εἶπε νὴ μὴ ψευδώμεθι καὶ δὲν ἔκχει τίποτε. · Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας ψεύδεται καὶ κατορθώνει κοτόρθωμα Θεῶν. Κάμνει τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεῖς. Δικτὶ δὲν ἀρχιτέκτων Μάρθας είναι ἡπίθυνος καὶ τερατώδης; · Άλλὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Μάρθα τὸ κάμνει καὶ νὴ Τέγγη. Καὶ νὴ Τέγγη ψεύδεται ἀνατιχύντως. · Η ποίησις, νὴ ζωγραφικὴ τὲ ἄλλο κάμνουν παρά νὴ ψεύδουνται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὴ τοὺς κάμνουν εὐτυχεῖς; · Η ζωγραφικὴ μῆς ζωγραφίζει ἔνα δέντρο ὄνειρωδες, τὸ δποίον δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν. · Η ποίησις μῆς δηλεῖ δι' δρίζοντας μηχικούς, δι' οὔρχουν, δι' ἡποκαλύψεις, δι' ἀπολυτρώσεις. Λέγει ψέμματα. · Άλλὰ λέγει ωραῖα ψέμματα καὶ μῆς παρηγορεῖ. Α τὸ εἶναι καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Μάρθα. · Αν ἡμπορεῖτε βάλετε λίθον. · Άλλὰ μὴ ληστούντε πρὸ παντὸς, δτι δλοι ἔχοιτεν ἔργασθη ὅπως αὐτοῖς. · Εἰς τὰ μικρὰ πχιδιά λεγομεν τερατώδη ψέμματα. · Καὶ τὰ ἀποκοινωζομεν εὐτυχῆ. · Εἰς τοὺς ἀρρώστους λέγομεν ψέμματα καὶ ἡμεῖς . . . καὶ δικατρός. · Τοὺς ἀποκοινωζομεν εὐτυχεῖς. · Εἰς τὸν έαυτόν μῆς λέγομεν πολλάκις ψέμματα. · Καὶ τὸν ἀποκοινωζομεν εὐτυχῆ.

· Άλλὰ τί εἶναι τὸ ἔργον ώς δράμα; · Εδῶ ἀρχίζει νὴ γνωστὴ φροντίδα. Λοιπὸν τὸ ἔργον ἔχει τὰ λάθη του, αὐτὸ εἶναι βέβαιον. · Η πρωτη πρᾶξις περνᾷ μὲ μίαν ἀναγλυπτικὴν ἐμφάνισιν τῶν προσώπων, μὲ ἔνα διάλογον σύμμορ-

φον και περιτεχνημένον. Είνε ωραία. Η δευτέρα πράξις είνε τὸ ἀσχημόν μέρος τοῦ ἔργου.

Είνε χάσια. Έκει γίνεται η ἀπαγωγὴ τῆς Μίνας, η οποία ἐνῷ ἡμιποροῦσε νὰ περάσῃ χωρὶς τόσον θύρυσον παρατείνεται πληκτικῶς. Η σκηνὴ είνε φυσική, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκω τίποτε θελητικὸν εἰς αὐτήν. Τὸ ἔργον χάσκει εἰς τὴν δευτέραν πράξιν. Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας, ὡς μορφὴ, ὡς τύπος, είνε ἐντελῶς ἀόρατος εἰς αὐτήν. Δὲν προετοιμάζουμεθα διὰ τὴν τρίτην πράξιν. Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας δὲν εἰσάγεται, καὶ αὐτὸς είνε τὸ μεγαλείτερον λάθος. Εἰς τὴν πρώτην πράξιν ἀκούομεν τὸ προανάκρουσμά του, ἀλλὰ ἐλαφρότατον. Λοιπὸν κάμνουμεν πήδημα μεράλον καὶ ἀπότομον διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν τραγῳδίαν τῆς τρίτης πράξεως. Έκεῖ μόνον ἐκδηλώνεται διὰ τὸ θάλασσαν καὶ αὐτοζωγραφίζεται μὲ μίαν διήγησιν. Αλλ' ὁ θεατὴς εἶχε τὴν ἀπατητησιν νὰ ἴδῃ ἐκδηλουμένην τὴν μεγάλην θρησκείαν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐνωρίς, μὲ τὰ μικρὰ ἐπεισόδια, μὲ τὰ δυοῖς ζωγραφίζονται οἱ τύποι, νὰ ἀκούσῃ τὸ μοτίθιο του προχωροῦν καὶ ἀναπτυσσόμενον ἔως τὴν ώραν τῆς ἐκρήξεως. Η ἐκδήλωσις τοῦ Μάρθα οὐκετὶ τὴν τρίτην πράξιν είνε ἀπότομος, καὶ ὅταν στραφῶμεν εἰς τὰς δύο πρώτας βλέπομεν κενόν.

Αλλὰ φθάνομεν εἰς τὴν τρίτην πράξιν. Λοιπὸν ίδού τὸ δράμα! Η πράξις αὐτὴ είνε πλήρως. Είνε συμπύκνωμα δράσεως, γοντελας, τραγικοῦ. Ακούσατέ την. Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας είνε εἰς ἓνα νησί, μὲ τὴν νεαράν του γυναικα, τὴν Μίνα, ἐπάνω εἰς τὴν δυοῖς, ἀπλώσας τὴν εὐεργετικὴν σκιὰν τοῦ φεύδους του, ἀπέκρυψεν τὴν οἰκογενειακὴν τῆς δυστυχίαν. Η Μίνα είνε εύτυχης. Είνε ἡμέρα εύτυχίας... Η ἐπέτειος τῶν γάμων των. Εορτάζουν. Οι χωρικοὶ τοῦ νησιοῦ ἔρχονται, τοὺς χαιρετίζουν, γλεντοῦν, καὶ χορεύουν κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐπευφημοῦν τὴν εύτυχίαν των. Η Μίνα, ἡ ἀθώα καὶ ωραία ὑπαρξία, σκιρτᾷ καὶ κελαΐδει ὡς πουλὶ «μεθυσμένον ἀπὸ φῶς». Εἰδοποιήθησαν ὅτι διατέρας τῆς Μίνας θὰ ἔρθῃ... Η εύτυχία αὐξάνει. Εἰδοποιήθησαν ὅτι διατέρας τῆς Μίνας ἐπώλησεν ἔνα μεταλλεῖον καὶ ἐκέρδησεν ἔνα ἐκατομμύριον... Η εύτυχία φθάνει εἰς ἔλιγγον.

Αλλ' αἴφνης διατέρας τῆς Μίνας εἰδοποιεῖται ὅτι διατέρας τῆς Μίνας εἰδοποιεῖται ὅτι μεταλλεῖον δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἵτο πλάσμα τῆς παραφροσύνης τοῦ γηραιοῦ συνταγματάρχου. Δυστυχία δευτέρα καὶ τελειωτική. Ιλιγγος δυστυχίας διὰ τὸν Μάρθαν. Τί νὰ κάμη; Η Μίνα τὰ ἀγνοεῖ δλα. Έκείνη είνε εύτυχης, είνε τρελλὴ ἀπὸ χαράν, χορεύει κάτω μὲ τοὺς χωρικούς. Περιμένει τὸν πατέρα της, περιμένει τὸ ἐκατομμύριον, έορτάζει τὴν ἐπέτειον τῶν γάμων της... Ποῖος τολμᾷ νὰ καταστρέψῃ αὐτὴν τὴν εύτυχίαν, μὲ μίαν χυδαίαν εἰδῆσιν; Οχι

βέβαια διὰρχιτέκτων τῆς εύτυχίας, διὰ Μάρθας. Δὲν ἐπιχειρεῖ τοιοῦτον ἔγκλημα. Η Μίνα ἐμφανίζεται, τὸν φιλεῖ, τὸν γοντεύει, τοῦ ὑπενθυμίζει τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ γάμου των, ἀποθεώνει τὴν ἐπέτειον. Πίνουν πέντε ποτήρια. Μεθόν... Η Μίνα ὄρμῃ εἰς τὸ πιάνο. Ηλιζει τὸ θεῖον μενούέττο τῆς Μανόν.. Μέθη, μουσική, ἀναμνήσεις, ἀποθέωσις εύτυχίας. Αὐτὸς διάλιγγος τῆς εύτυχίας, ἔνα ποίημα ἀναστηλωθὲν διὰ τοῦ φεύδους, ἀλλὰ ποίημα, αὐτὴ ἡ ωραιότης πρέπει νὰ χαντακωθῇ ἢ πρέπει νὰ σωθῇ;

Ο Μάρθας, διὰρχιτέκτων τῆς εύτυχίας, θὰ διατηρήσῃ τὴν εύτυχίαν τῆς Μίνας. Η τρικυμία ποῦ μαίνεται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ κόττερο ποῦ ἡλθε, τοῦ δίδουν τὴν διέζοδον. Προσκαλεῖ τὴν Μίναν εἰς ἐκδρομὴν μὲ τὸ κόττερο. Έκείνη τρέχει χαρωπή, κατεβαίνουν κάτω, πηδοῦν εἰς τὸ κόττερο, ἵππεύουν ἐπάνω εἰς τὰ πελώρια κύματα, χάνονται εἰς τὸ μαϊνόμενον πέλαγος. Εξαφνα ἡ νησος ὅλη ἡ ἀγωνιῶσα (διθεατὴς παρκολούθει τελείως τὸ φοβερὸν δράμα ἀπὸ ἔνα παράθυρο) βλέπει ἀπὸ τὴν παραλίαν τὸ κόττερον. Η Μίνα ἐπιλύγη. Η εύτυχία ἐσώθη.

Τὸ ἔργον τελειώνει καὶ ἀφήνει τὸν θεατὴν συγκλονισμένον, μὲ τὴν σπανίαν αὐτὴν πράξιν, τὴν τραγικωτάτην, τὴν λαμπρὰ σκηνοθετημένην, τὴν φοβερὰν καὶ ἔξαιρετικὴν. Επερπετεῖ πνίξη τὴν Μίναν διὰ τὸ θάλασσαν; Αλλὰ μὲ συγχωρεῖτε. Κανεὶς πλέον δὲν ἔχει καιρὸν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ... Μᾶς είνε ἀδιάφορον τί ἐπρεπε νὰ κάμη διὰ τὸ θάλασσαν μόνον, ὅτι διηγγαρφεῖς ἔκαμεν ἐκεῖνο ποῦ ἐπρεπε.

Ζ. Π.

* *

«Ο ἀνθρωπός τῆς ήμέρας», ἡ κωμῳδία τοῦ κ. Τ. Μωραΐτην ἐσκόρπισε γέλωτας ἀφθόνους εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν». Ο συγγραφεὺς ἐδείχθη εύφυης εἰς τὴν ἔξεύρεσιν τῶν σκηνῶν. τινὲς τῶν δοπιών ἀπετέλουν ἀληθινὰ *tableaux* καὶ χαριτωμένος εἰς τοὺς διαλόγους. Κατόρθωσε ἐκάστη πράξις νὰ είνε ἀνωτέρα τῆς προηγουμένης, ἀπὸ καρμίαν δὲ νὰ μὴ λείπῃ τὸ κωμικὸν ἐνδιαφέρον. Μόνον θὰ ἥδυνκτο τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ γ' πράξις, καθ' ἣν ἐμφανίζεται διὰ τὸν Νερούλην ὡς ὄρδινάτζα, ὑπενθυμίζει πολὺ τὴν «Κυρίαν τοῦ 23», εἰς τὴν ὁμοιότητα διὰ τὴν πολὺ συνετέλεσεν ἡ κατὰ τὰ ἀλλα θαυμασία ὑπόκρισις τοῦ κ. Σαγιώρου.

Δ. Κ.

